

שיעור מס' 10 – דין תבלין ומלח – סי' שי"ח ס"ט

מס' שבת דף מ"ב ע"א במשנה האלפס והקדרה וכו' עד ע"ב כבישרא דתורא.

תוס' דף ל"ט ע"א

כל שבא בחמין מלפני השבת. פירוש שנתבשל לגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה): כגון תרנגולת דרבי אבא שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון וכל שלא בא כו' מדיחין אותו לפירוש רשב"א דמפרש דעירווי ככלי שני אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירווי אבל לפר"ת דמפרש דעירווי הוי ככלי ראשון ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:) אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחווי היינו דוקא תבלין שהן עשוין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"נ ה"ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הויא גמר מלאכה במניח הישן וקולייס האיספנין:

Tavlin may be placed in kli sheni.

1st view in Tosafot – Generally prohibited to use kli sheni because it appears like cooking [and sometimes prohibited d'orayta because of kalei habishul] but **tavlin is an exception**.

2nd view in Tosafot – Generally permitted to use a kli sheni [unless it is prohibited because of kalei habishul] and **tavlin is an example** [and is not regarded as kalei habishul].

ערוך השלחן שיח:מד

בכלי שני מותר ליתן תבלין אע"פ שהיד סולדת בו דכלי שני אינו מבשל ואע"ג דלענין מבליע ומפליט יש אוסרין מ"מ בישול לכ"ע ליכא בכלי שני ועוד דגם לענין מבליע ומפליט לא קי"ל כן כמ"ש בי"ד סי' ק"ה ולכן מותר לתת תבלין ובצלים ושומים בשבת שחרית בכלי שני ויש מי שמחמיר בבצלים בכלי שני מפני שאנו רואים שמתמתקין ממרירותם אחר שיונחו שם איזה זמן [ט"ז סק"ד] וחומרא יתירא הוא וזה שמתמתקין מפני הרוטב והשומן ואדרבא אנו רואין בימות החול כשנותנין בצל בתבשיל נותנין אותה בעת תוקף הבישול וש"מ שצריכה הרבה בישול וברי"ש פ"י דתרומות מבואר דבצל קשה לבלוע ע"ש הגם דשם הוא כשהיא בקליפתה מ"מ שמענו משם שהיא קשה לבלוע יותר משאר דבר ואיך נאמר דלענין בישול היא קלה יותר ואין זה אלא תימה ולכן מותר ליתן בצלים בקאס"א בשבת שחרית בלי שום פקפוק ואף שהוא דבר גוש מ"מ מתפזרת על הקערה וכ"ש אם נותנים הבצלים בהטעלע"ר שהיא כלי שלישי דלית דין ולית דיין והאוהבים זה הוא אצלם עונג שבת והמונע מזה מונע מעונג שבת וכן המנהג הפשוט:

מלח				רב יוסף	תבלין	
רבי חייא (ב')	רב נחמן	רבי חייא (א')	אסור			
מותר	מותר	אסור	אסור	אסור	אסור	כלי ראשון
מותר	מותר	אסור	מותר	מותר	מותר	כלי שני

רמב"ם פכ"ב

הלכה ו מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשירן, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן ד לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה, וכן קדרה רותחת אף על פי שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה, ואם צק התבשיל מקדרה לקערה אע"פ שהוא רותח בקערה מותר לו ליתן לתוך הקערה ו תבלין שכלי שני אינו מבשל.

רא"ש פ"ג סי' י"ז

גמ' סבר רב יוסף למימר [דף מב ע"ב] מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין דבכלי שני נמי בשיל ופליגא אדרב נחמן דאמר רב נחמן צריכה מילחא בשולא כבשרא דתורא איכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דר"נ דאמר מילחא צריכא בשולא כבשרא דתורא והלכה כלישנא בתראה דמסייע לי' לרב נחמן* ומשמע דבישרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמרי' לעיל (דף לט) ואפי' נמלח מחדש נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור:

מרדכי

[רמז שח] מלח הרי הוא כתבלין כתב ראב"ה הלכה כאיכא דאמרי דמלח אפילו בכלי ראשון נמי לא בשיל וכן פי' ר"ח אבל האלפסי תפס שיטתו כלישנא קמא דבכלי שני נמי בשיל ור"י פי' כר"ח דסברי לפסוק כר"נ וה"ר דן אמר לי דממלח שלנו דמתקנין אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא [לקמן דף קמה ב] כל שבא בחמין לפני השבת כו' ומ"מ המחמיר תע"ב שלא ליתן מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו הואיל ואיכא איסור דאורייתא בבישול:

דרכי משה

(ד) וכתב המרדכי פרק כירה (סי' שח) והר"ר דן אומר דמלח שלנו דמתקנים אותו על ידי בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני השבת וכו' ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה:

קרבן נתנאל

ומהו ק' סיה ממזר ר"ת להכשיר כלי שנסחמם צו איסור בכלי ראשון ע"י עירוי: [ג] דבכ"ז שני נבי בשי"ח. אבל מלח שלנו דמתקנין אותו על ידי בישול יש אומרים שאין לחוש כדמני' כל שבא בחמין מלפני שנה שורין אותו כו'. מרדכי: [ב] נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואיכא איסור דאורייתא בבישול:

מג"א ס"ק לא

ונ"ל דמלח שעושין ממים שמבשלים אותם אין בו משום בישול דאין בישול אחר בישול ועמ"ש סי"ו:

מחצית השקל

ועיין מה שכתבתי סעיף י"ו. האחרונים כתבו דמאי חידש מ"א בזה וכתב נראה לי, דהלא הובא כן בדרכי משה [אות ד] בשם מרדכי פרק כירה [שבת רמז שח], ואדרבא המרדכי סיים ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה. אך מ"א תיקן זה במה שכתב ועיין מה שכתבתי סעיף ט"ז, דלכאורה קשה איך התיר מ"א המלח משום דאין בישול אחר בישול, הא קיימא לן בדבר לח אם נצטנן לגמרי יש בישול אחר בישול, אולם מ"א בסעיף ט"ז ס"ק מ' הוכיח דבזה אזלינן בתר השתא, וכיון דעכשיו הוא יבש אע"ג שבסוף יעשה לח, יבש מיקרי. ואפשר דמהאי טעמא כתב [המרדכי] המחמיר תבא עליו הברכה, דאין סברא זו דאזלינן בתר השתא ברורה בעיני מרדכי, א"כ לדידן דמבואר בסעיף ט"ז דהוא דבר ברור דאזלינן בתר השתא, א"כ אין להחמיר במלח כלל:

שו"ע הרב

סעיף יח וכל זה במלח שאינו מבושל אבל מלח שלנו שמתקנים אותו ע"י בישול במים מותר ליתנו בכלי ראשון לדברי הכל שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אפילו הוא נימוח ע"י בישול זה השני כמו שנתבאר למעלה ומכל מקום המחמיר בו כמו בשאר מלח תבוא עליו ברכה:

חיי אדם כ:ז

מיהו בדבר יבש שנתבשל, ועכשיו על ידי השריה בחמין או כשיתן נגד המדורה יהיה נימוח, יש מתירין, דכיון דנתבשל כבר והוא יבש, אף על פי שיהיה נימוח, מותר. ולפי זה מותר ליתן מלח שנתבשל וכן צוקר אפילו בכלי ראשון. וכן מותר ליתן פשטידא שיש בו שומן הרבה כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו (מ"א ס"ק מ'). ויש אומרים דהא דאמרין דביבש שנתבשל לא שייך בישראל, דוקא לענין לשרותו בחמין שעדיין יהיה נשאר יבש. אבל כשיהיה נימוח, אם כן הוי דינו כדין דבר לח שנצטנן דאסור משום בישראל (לבוש וט"ז ס"ק כ'). ולפי זה, צריך ליתן הצוקר דוקא בכלי שני. ואפילו לערות עליו מכלי ראשון, אסור. ובס' ת"ש בשם תשובות פנים מאירות כתב, דמותר ליתן הצוקר אפילו בכלי ראשון ואין בו משום בשול, דכיון דכבר נתבשל ודינו כמלח שנעשה על ידי בשול, ע"ש ועי' במ"א ס"ק ל"א(ו). וכן אסור ליתן פשטיד"א במקום שהיד סולדת בו. ויש להקל במקום צורך (שם):

שו"ע או"ח סי' שיי"ח סעי' ט' ובמ"ב

שש"כ א:מט

נה. טוב להמנע מעירוי מים מכלי ראשון על סוכר (קנח*), על קפה או תה נמסים, על אבקת מרק, אבקת חלב או אבקת קקאו המוכנה לשימוש וכיו"ב - אפילו אם אלה כבר נתבשלו בתהליך הייצור, אלא יתן תחילה את המים החמים בתוך כלי שני ויוסיף את החומרים האלה רק לאחר מכן (קנח); אם המוצרים הנזכרים לא בושלו בזמן יצורם, או אפילו הדבר בספק ראה להלן סעיפים סא ו-סב ובהערות שם.

שו"ת יחו"ד ב:מד

(ו) ומכל מקום בקפה נמס נראה שיש להקל אף לדעת הרמ"א, מכיון שהקפה נתבשל לפני כן. והרי זה דומה למה שכתב המגן אברהם (בסימן שיח ס"ק לא), שמלח מבושל לכל הדעות מותר ליתנו בכלי ראשון ורותח, שאין בישראל אחר בישראל. וכתב בספר תוספת שבת (שם סוף ס"ק לט), שכן כתב גם בתפארת שמואל מפי השמועה, ושכבר כתב כן המרדכי בשם הרב רבינו דן. והובא בדרכי משה. ועיין בשו"ת פנים מאירות חלק א' (סימן פד) שלמד מזה לדין הסוכר/ שמבשלים אותו תחלה, שיש להתיר לערות עליו מכלי ראשון, שאין בישראל אחר בישראל. ע"כ. וכן פסק הפרי מגדים (סימן שיח משבצות זהב ס"ק טו). ע"ש. והגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן שיח) העיד שפשט המנהג להקל. אמנם בשו"ת זרע אמת חלק א' (סימן לט) כתב לפקפק על דברי הפנים מאירות, וכתב שאין להתיר לערות מכלי ראשון על הצוקר, ודלא כהפנים מאירות שהתיר בזה, כי נראה קצת בישראל הצוקר כעין אפיה שאסור לדעת כמה פוסקים, ועוד, שמכיון שלא נגמרה עשייתו ותכליתו, כי אין דרך לאכול הצוקר בעיניה, הוה ליה כאילו לא נתבשל כל צרכו שאסור לגמור בישראל. ע"ש. ולא זכר דברי המרדכי והרמ"א שהתירו מן הדין במלח, אף על פי שאין תכליתו לאכלו בעינו אלא על ידי תערובת. וכל שכן בצוקר שהוא יותר ראוי לאכילה בעיון בשו"ת מהר"ם שיק (חלק או"ח סימן קלב אות ג) כתב, שאף שנראה לו שסברא ישרה היא להקל במלח וצוקר כדעת המגן אברהם והפנים מאירות, מכל מקום מדברי הרמ"א נראה שמחמיר בשניהם, שהרי סתם בהגה (או"ח/ בסימן שיח סעיף ט) לאסור במלח, אף שהיה מצוי אז מלח מבושל, ומשום שהואיל וסופו להיות נימוח, נחשב כדבר לח, וקיימא לן שיש בישראל אחר בישראל בלח, והצדק עם הלבוש שהובא במגן אברהם (ס"ק מ), שצריך לומר בשלחן ערוך סעיף טז אם אין היד סולדת בו. ע"כ. ואין דבריו מחוורים, שכבר האריך בספר מנחת כהן לסתור בחריפות דברי הלבוש שהגיה הספרים, ויישב הנוסחא שלפנינו בטוב טעם ודעת, שמותר לתת הפשטידא כנגד האש במקום שהיד סולדת בו. ע"ש ... ולכן העיקר להלכה להתיר לערות מכלי ראשון על הצוקר, שאין בישראל אחר בישראל. וכן הורה רבינו הצ"ח בדרשותיו, והביאו להלכה הגאון מהרש"ם בספר דעת תורה הלכות פסח (סימן תסז סעיף ח, דף קע ע"ב). ע"ש. והמשנה ברורה (ס"ק עא) לאחר שפסק להקל כדברי הפנים מאירות שאין בישראל אחר בישראל בצוקר, סיים: שטוב להזהר לכתחילה שלא לערות עליו מכלי ראשון שהיד סולדת בו, מפני שיש מפקפקים בזה. ולפי מה שכתבנו אין צורך להחמיר. ולפי זה כיון שבצוקר יש להתיר לערות מכלי ראשון, הוא הדין בקפה נמס שמותר לערות עליו מכלי ראשון. ואמנם בשו"ת מנחת יצחק חלק א' (סימן נה), וכן בשו"ת חלקת יעקב חלק ב' (סימן קטז), כתבו להחמיר בקפה נמס, שאף במלח מבושל אין הדבר ברור להתיר, שיש צד לומר שמכיון שבסופו של דבר הוא נימוח, נחשב כלח, ויש בישראל אחר בישראל בלח. ע"ש. אולם לדעתי העיקר להתיר בזה. וכן העלה רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פראנק בשו"ת הר צבי (דף רסח ע"ב), להתיר בין בצוקר ובין בקפה נמס. וכן דעת הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג (בשו"ת חלקת יעקב שם). (וע"ע בשו"ת באר משה ח"ב סימן כא). וכן עיקר להלכה ולמעשה.